

СУЧАСНІ ТУРИСТИЧНІ ПУТІВНИКИ ЯРЕМЧАНЩИНОЮ У ФОНДАХ ЛЬВІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ імені В. СТЕФАНІКА

Маріанна Мовна

*провідний бібліограф відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаніка*

Зібрано сегмент сучасних туристичних путівників Яремчанищиною, що зберігається у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Проаналізовано їх фактологічне наповнення, визначено типологічну належність, внесок у розвиток сучасного вітчизняного краєзнавства.

Ключові слова: *путівник, туризм, Яремче, сучасність, типологія.*

The article accumulates the segment of the modern touristic guides of Yaremche region that is stored in Vasyl Stefanyk National scientific library of Ukraine in Lviv. The article defines the factual contents and the typological belonging of touristic guides; an attempt has been made to comprehend the place of guidebooks in modern Ukrainian history.

Keywords: *guidebook, tourism, Yaremche, modernity, typology.*

Собран сегмент современных туристических путеводителей по Яремчанищине, который хранится в фондах ЛННБ Украины им. В. Стефаніка. Проанализировано их фактологическое наполнение, определено типологическую принадлежность, вклад в развитие современного отечественного краеведения.

Ключевые слова: *путеводитель, туризм, Яремче, современность, типологія.*

Яремчанищина — відома в історичній ретроспективі та сьогодні як туристично-рекреаційна й лікувально-оздоровча територія Гуцульщини з чудовим кліматом, багатою історичною спадщиною, унікальними природними багатствами та глибокими народними традиціями. До неї належить місто Яремче — традиційно літній, а віднедавна і зимовий (у зв'язку з виникненням гірськолижного курорту Буковель) низькогірний кліматичний курорт (535 м над рівнем моря) у долині р. Прут з включеними у межі міста мікрорайонами Дора і Ямна, смт Ворохта, селами Микуличин, Татарів,

Яблуниця, Вороненка, Поляниця, курорт Буковель. Із вдосконаленням туристичної інфраструктури в останнє десятиріччя тут помітно збільшилася кількість відпочивальників і туристів. Щороку влітку та взимку сюди прибуває чимало гостей — як вітчизняних, так і зарубіжних, тому виникає потреба забезпечити їх необхідною туристичною літературою, зокрема путівниками. Ще наприкінці ХІХ ст. було зроблено перший крок в освоєнні туристичних ресурсів Яремчанщини, а масовий туристичний рух тут розгорнувся вже на початку ХХ ст. [4, с. 108].

Метою статті є зібрати, систематизувати та зафіксувати тематичну збірку — сегмент різних за жанром, форматом та обсягом вітчизняних і зарубіжних путівникових видань із фондів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, проаналізувати їхню структуру та фактологічне наповнення, визначити типологічну належність і внесок у розвиток сучасного краєзнавства.

У 2007 р. Центр туристичної інформації міста-курорту Яремче до 220-ї річниці від дня його заснування видав туристичний путівник «Яремче — смарагдове диво Карпат» [15]. Ця книга, загальним накладом 10 000 примірників, побачила світ українською та англійською мовами. Авторський колектив у складі Володимира Устинського, Мирона Мицана, Андрія Олійника та Лариси Зобків намагався представити у путівнику маршрутного типу найпривабливіші й найцікавіші для туриста місцевості — Яремче, Дору, Ямну, Микуличин, Татарів, Яблуницю, Ворохту, Поляницю, подавши не лише сучасний опис цих населених пунктів, а й коротку історичну довідку про них. На сторінках видання чимало місця зайняла практична туристична інформація (місця ночівлі, харчування, розваг, перелік готелів та інших відпочинкових закладів). Книжка відчутно виграла за рахунок подання ошатних кольорових ілюстрацій. Загалом, своєї мети — надання туристові «цікавої та корисної інформації, побажання різнобарвних вражень від мальовничих краєвидів Карпат, пізнання невичерпної західноукраїнської самобутності» — автори путівника досягли.

Цього ж року у коломийському видавництві «Пілігрим» у серії «Подорожі по Гуцульщині» побачив світ довідниковий путівник «Місто-курорт Яремче. Минуле і сучасне», присвячений 220-річчю

першої письмової згадки про місто [5]. Автори книги — відомий місцевий краєзнавець, старший науковий співробітник музею екології та етнографії Карпатського краю Світлана Флис, Олександр Киселюк та Олег Мірошниченко. Зміст путівника наповнюють такі рубрики: «Сторінки історії міста», «Духовна спадщина», «Схема основних доріг міста», «Яремче курортне (санаторії, пансіонати, садиби зеленого туризму)», «Народний месник Олекса Довбуш», «Карпатський національний природний парк», «Музей імені Митрополита Андрея Шептицького», «Музей етнографії та екології Карпатського краю».

У 2010 р. в івано-франківському видавництві «Лілея-НВ» видрукований спеціалізований маршрутний туристичний путівник «Мандрівки з Яремчого» знаного мандрівника, інженера за фахом Володимира Собашка [9]. У ньому для потреб мандрівників розроблено 20 базових пішохідних маршрутів з Яремчого різного рівня складності з виходами на гірські вершини — гору Маковицю, на Делятин через гори Маковицю, Смерічок і Малеву, на Микуличин через гори Маковицю, Петраш і Рокиту-Велику, на полонину Явірник через гору Багровець, на гору Горган Явірницький, на хребет Явірник, на Дору хребтами Явірник, Під-Буківець і через гору Чорногорицю та інші. Кожен маршрут докладно описано за схемою: рівень складності (одно- чи дводенний), довжина переходу, витрати часу, перепад висот, основні пункти маршруту (залізнична станція, населений пункт, стежка, урочище, полонина, гірський хребет) та відстань від базового місця (Яремча). Наприкінці подано поради туристам щодо спорядження для різних видів походу, наповнення аптечки, продуктовий пайок, основні правила поведження туристів у горах та при можливих непередбачуваних ситуаціях. виправлене і доповнене друге видання з'явилося друком у 2012 р. [10].

Згадане видавництво «Пілігрим» у серії «Подорожі по Гуцульщині» видало низку путівників змішаного довідниково-маршрутного типу, присвячених Яремчанському краю (2011, 2012, 2014) [6-8]. Автори текстів — місцеві краєзнавці С. Флис, О. Киселюк, О. Мірошниченко, В. Юзюк, П. Паламарчук. Усі ці видання об'єднує одна авторська концепція — короткий вступ й покроковий опис історії та сучасності найважливіших туристичних об'єктів Яремчанщини (Яремче з присілками Дора та Ямна, Микуличин, Татарів,

Ворохта, гірськолижний курорт Буковель), а на сторінках путівникових видань відчувається палка любов до рідної землі.

У 2011 р. газета «Яремчанський вісник» відгукнулася позитивною рецензією на другу частину путівника «Подорожі на Гуцульщині» (Татарів — Яблуниця — Вороненка — Поляниця — ТК «Буковель») [2], заохочуючи читачів відвідати Яремче за допомогою вдалого туристичного видання.

Ще одним видавничим проектом 2011 р. в царині туристичних путівників, яке несе суто практичне інформативне навантаження і безпідставно назване енциклопедією, є туристична енциклопедія «Івано-Франківщина» (автори тексту Ю. Шивала, Г. Сидоренко) [3]. Це друкована версія інтернет-порталу *Karpaty.info*. Серед масиву путівникової інформації вирізняється інформаційний блок «Яремчанська міська рада», куди входять м. Яремче, села Микуличин, Татарів, Поляниця, Яблуниця, Вороненка, смт Ворохта. У рубриці «Варто відвідати» фігурують дерев'яні церкви Яремча, Татарова, Микуличина і Ворохти, залізничні аркові мости-віадуки у Ворохті, монастир св. Пророка Іллі в Яремчі (передмістя Дора), місцеві пам'ятки природи та природоохоронні території — водоспад Пробій, Женецький водоспад, Карпатський НПП, мінеральні джерела в Яремчі, Ворохті та Микуличині, музеї — етнографії та екології Карпатського краю (Яремче), імені Митрополита Андрея Шептицького (Дора), «Українська старовина» (Микуличин), Степана Федака (Ворохта). Подано п'ять туристичних маршрутів: Яремче — г. Маковиця; Стежка Довбуша; Татарів — г. Хом'як; Татарів — Женецький водоспад; Турбаза «Заросляк» (Ворохта) — г. Говерла. Особливістю цього видання є наявність багатої добірки об'єктів туристичної інфраструктури — готелів, мотелів, вілл, котеджів, пансіонатів, садиб, санаторіїв, закладів харчування (ресторанів, кафе, колиб, барів) з їх координатами. Окремою рубрикою виділено гірськолижний курорт Буковель з його туристичними послугами (пункти прокату спорядження, ковзанка, школа підготовки лижників, оздоровчі центри).

У 2012 р. завдяки впровадженню проекту «Збереження та стале використання природних ресурсів Українських Карпат» Дунайсько-Карпатською програмою за фінансування уряду Норвегії побачив світ спеціалізований довідниково-маршрутний двомовний (українсько-англійський) атлас-путівник «Яремчанщина туристична

і заповідна» (автор книги та координатор проекту — голова фундації «Карпатські стежки» Василь Гутиряк) [13]. Путівник, що за своєю фактологічною наповненістю наближається до енциклопедії, оскільки подає сконденсовані відомості з історії, географії, геології, економіки, біології, екології, демографії, картографії, акцентує увагу на основних вузлах зазначеної проблематики — «Яремчанщина заповідна», «Яремчанщина туристична», «Масовий туризм чи врівноважений розвиток», «Активний відпочинок», «Корисна інформація». Відкриває книгу матеріал про Яремчанщину як природно-заповідну територію, на якій розкинулись Карпатський НПП, природний заповідник «Горгани», Карпатський біосферний заповідник, ландшафтний заказник «Бредулецький», ботанічний заказник «Кливіський», орнітологічний заказник «Пожератульський». Путівник подає екскурс в історію Яремча та прилеглих населених пунктів, для потреб туристів і гостей запропоновано інформацію про місцеві гори, річки, потоки, озера, водоспади, джерела, мости, пам'ятки природи, церкви та монастирі, музеї, історико-культурні пам'ятки, туристично-відпочинкові заклади. На сторінках видання порушено проблему екологічної свідомості громадян і сучасної мотивації для подорожей, наголошено на шкоді доквіллю, спричиненої активним розвитком туризму. Пропагується екотуризм у вигляді активного відпочинку, подаються пішохідні, велосипедні та кінні маршрути, а також інформація про гірськолижні витяги та траси. Путівник сприятиме «акцентуванню уваги на необхідності врівноваженого розвитку туризму на Яремчанщині та існування території Українських Карпат, недоторканих людською діяльністю та охороні й збереженні її унікальних природних комплексів» [1].

2014 р. в Яремчі була видана книга «Східні Карпати: путівник природного туризму» [11], підготовлена в рамках проекту «Без кордонів: мережа природних маршрутів в Східних Карпатах». Путівник веде читача маршрутами, розташованими у двох частинах Східних Карпат — в ареалі природоохоронних територій Карпатського національного природного парку в Івано-Франківській області та природного парку «Мармароські гори» в румунському повіті Марамуреш. Серед інших територій, що входять до складу Карпатського національного природного парку, фігурує і Яремчанщина — місто Яремче, смт Ворохта, села Яблуниця, Татарів, Микуличин, Поляниця та гірськолижний курорт Буковель

з коротким описом туристичних цікавинок та практичною туристичною інформацією. Путівник рекомендує відвідати дерев'яну церкву св. Іллі у Яремчі, оглянути старі міські вілли, вольєрне господарство Карпатського НПП, скупатися у Пруті, піднятися на гору Маковиця, пройти одним із маркованих пішохідних і велосипедних маршрутів в околицях Ворохти, скуштувати полонинського овечого сиру в Яблуниці та поспілкуватися з місцевими гуцулами, які великою мірою зберегли свою автентіку. Для автомобільного туриста запропоновано кілька одноденних поїздок: Яремче — Буковель — Яремче; «Золоте кільце Гуцульщини» (Яремче — Ворохта — Верховина — Косів — Коломия — Яремче); З України до Румунії (Яремче — Рахів — Солотвино — Сігет — Мармаціей — Вішеу де Сус). Доданий словничок гуцульської говірки полегшує туристу спілкування з місцевими мешканцями.

2015 р. з'явився маршрутний путівник «Яремче. Історія та культура» [15], який підготувала досвідчений автор путівникового жанру, краєзнавець Світлана Флис, а передмову написав міський голова Яремча Василь Онутчак. Книга веде читача стежками заповідного краю — Яремчанщиною, описуючи такі курортні та відпочинкові місцевості, як Яремче з мікрорайонами Дора та Ямна, Микуличин, Татарів, Ворохта, Яблуниця, Вороненка, Поляниця. Авторка ознайомлює мандрівника з історією, звичаями, матеріальною і духовною культурою мешканців цих населених пунктів, зокрема подає різдвяне віншування, записане у селі Микуличині, опис великодніх звичаїв, полонинської ватри, свята Івана Купала, весільного обряду гуцулів. Видання щедро проілюстроване давніми (вітальна листівка з Яремча, залізничний вокзал в м. Яремче, вілла Тшесельського в Дорі) та сучасними світлинами. Путівник містить корисну інформацію про новостворений музей імені Митрополита Андрея Шептицького, який відкрили при монастирській церкві Місійного Згромадження св. Андрея в Дорі.

2013 р. з'явився друком спеціалізований маршрутний тип «Геотуристичний путівник по шляху «Гео-Карпати». Кросно — Борислав — Яремче» під редакцією Ігоря Бубняка і Анджея Солецького [17]. У ньому презентовано геологічні об'єкти, з допомогою яких можна цікаво і доступно показати будову та історію Землі, надаючи туристові необхідну інформацію про окремі точки геозаповідника на території Польщі та України. Він є результатом плідної

співпраці польських та українських геологів, географів та гідів-провідників, що реалізовували міжнародний проект «Гео-Карпати» — створення польсько-українського туристичного шляху, що включає 28 геозон з найцікавішими геологічними об'єктами. Яремча стосується невеликий сегмент дослідження, він є найближчим туристичним центром для геотуристичних об'єктів (флексура над Прутом, Яремчанські складки, урочище Женець). У книзі стисло охарактеризовано Яремче як кліматичний курорт і туристичний центр Івано-Франківщини з історичною довідкою та повідомленням про сучасну туристичну інфраструктуру.

Візія Яремча як знаного центру літнього та зимового туризму Західної України розкривається на сторінках сучасних польських туристичних путівників Україною. Про нього в контексті загальної туристичної інформації (кількість населення, коротка історична довідка, основні туристичні принади, практичні поради — розташування садиб, турбаз, готелів, закладів харчування) згадують автори маршрутного путівника «Західна Україна. Там шум Пруту, Черемошу...» [18], який від 2004 р. витримав уже сім перевидань, та довідникового путівникового видання «Польські сліди на Україні» подружжя Магди і Мірека Осип-Покривок [16].

Єдиним спеціалізованим виданням довідникового плану, що репрезентує окрему культурну пам'ятку Яремчанщини, є виданий 2002 р. путівник Світлани Фліс «Музей імені Митрополита Андрея Шептицького» [12]. Відкриття музею відбулося 2 вересня 2001 р. в Дорі, в монастирі Місійного Згромадження св. Андрея, відкритого завдяки зусиллям відомого місіонера о. Ярослава Свищука, який перевіз зі США в Україну свою колекцію творів образотворчого та прикладного мистецтва митців української діаспори. Путівник представляє колекцію давніх ікон («Христос у славі» XVIII ст., «Життя Івана Передтечі» XVII ст., «Воскресіння Христове» XVIII ст.), портретів, сюжетних полотен, скульптуру та мозаїку відомих художників — Петра Андрусіва («Богдан Хмельницький», «Перевізниківна»), Едварда Козака («Аркан»), Омеляна Мазурика («Сарсельська Богоматір»), Михайла Мороза («Пристань»), Михайла Дмитренка, Якова Гніздовського, о. Ювеналія Мокрицького, Миколи Бідняка («Ісус Христос — огородник») та робіт самого Я. Свищука. Відвідання мистецького музею духовно збагатить та наблизить кожного відвідувача до світу сакрального мистецтва,

а внесок його засновника у духовну і матеріальну скарбницю Гуцульщини є «сонцем і здоровим повітрям для душі», як висловлювався про духовну культуру Митрополит Андрей Шептицький.

Отже, тематична збірка сучасних путівників Яремчанщиною у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаніка налічує 15 видань українською та польською мовами, які на типологічному рівні поділяються на маршрутні (7), довідникові (3) та змішаного типу (5). Вперше в незалежній Україні маємо палітру різножанрових путівникових видань, що заповнили сучасний книжковий ринок і затребувані читачем: класичні путівники, путівник-довідник, туристична енциклопедія, атлас-путівник, спеціалізовані путівники природного туризму та геотуристичний. Сьогодні ці видання є актуальними для туристів, а з плином часу вони слугуватимуть джерелами для дослідження українського туристичного руху та його стану на початку ХХІ ст., історії краю та його окремих чільних представників.

Усі проаналізовані видання творять загальний образ сучасної Яремчанщини як неповторної місцини Карпат — краю гірських вершин та бурхливих річок, лікувального клімату, традиційної народної культурної спадщини, унікальної сакральної архітектури з його ще до кінця нерозкритими можливостями для розвитку туристичної галузі, а їх автори, активно популяризуючи рідний край, роблять посильний внесок у розвиток сучасного українського краєзнавства.

1. *Дзем'юк О.* В Яремчі презентували новий атлас-путівник [Електронний ресурс] / *Олег Дзем'юк.* — Режим доступу: <http://www.yagemche.org/news/1064>. — Назва з екрана. — Дата перегляду. — 15 берез. 2016 р.
2. *Дзем'юк О.* Мандремто Яремчанщиною / *Олег Дзем'юк* // Яремчанський вісник. — Яремче, 2012. — 6 січ. (№ 1). — С. 5. — Рец. на кн.: Подорожі по Гуцульщині : путівник / *О. Мірошніченко, С. Флис.* — Коломия : Піліgrim, [2011]. — Ч. 2 : Татарів, Яблуниця, Вороненка, Поляниця, ТК «Буковель». — 45 с.
3. *Івано-Франківщина : туристична енциклопедія / тексти: Ю. Шивала, Г. Сидоренко.* — Львів, 2011. — 174 с.
4. *Кузик С.* Теоретичні проблеми туризму : суспільно-географічний підхід : монографія / *Степан Кузик* ; ЛНУ ім. І. Франка. — Львів, 2010. — 254 с.
5. *Місто-курорт Яремче. Минуле і сучасне : [путівник] / авт. текстів: Світлана Флис, Олександр Киселюк, Олег Мірошніченко.* — Коломия : Піліgrim, 2007. — 45 с.

6. Подорожі по Гуцульщині : путівник / авт. текстів: *Олег Мірошниченко, Світлана Флис*. — Коломия : Пілігрим, [2011]. — Ч. 2 : Татарів, Яблуниця, Вороненка, Поляниця, ТК «Буковель». — 45 с.
7. Подорожі по Гуцульщині : путівник / авт. текстів: *Олег Мірошниченко, Олександр Кіселюк, Петро Паламарчук*. — 2-ге вид., допов. — Коломия : Пілігрим, [2012]. — 45 с.
8. Подорожі по Гуцульщині. Яремчанський край : путівник / авт. текстів: *Олександр Кіселюк, Олег Мірошниченко, Світлана Флис, Володимир Юзюк*. — 3-тє вид. — Коломия : Пілігрим, 2014. — 57 с.
9. *Собашко В.* Мандрівки з Яремчого : путівник-довідник / *Володимир Собашко*. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. — 44 с.
10. *Собашко В.* Мандрівки з Яремчого : путівник-довідник / *Володимир Собашко*. — 2-ге вид., виправл. і допов. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2012. — 52 с.
11. Східні Карпати : путівник природного туризму / ГО «Центр соціальних ініціатив», Туристична агенція Івано-Франківщини, Карпатський НПП, НПП «Мармароські гори». — Яремче, 2014. — 96 с.
12. *Флис С.* Музей імені Митрополита Андрея Шептицького : путівник / *Світлана Флис*. — Івано-Франківськ : Сіверсія МВ, 2002. — 28 с.
13. Яремчанщина туристична і заповідна : атлас-путівник / ідея видання: *В. Гутиряк, Б. Проць*. — Львів, 2012. — 64 с. — Текст укр. та англ. мовами.
14. Яремче. Історія та культура : [путівник] / авт. текстів *Світлана Флис*. — Яремче, 2015. — 34 с.
15. Яремче — смарагдове диво Карпат : туристичний путівник = Yaremche : The Emerald Miracle of the Carpathians : Tourist Guide / авт.: *Володимир Устинський, Мирон Мицан, Андрій Олійник, Лариса Зобків*. — Яремче : Центр туристичної інформації, [2007]. — 64 с. — Текст укр. та англ. мовами.
16. *Osip-Pokrywka M.* Polskie ślady na Ukrainie : przewodnik / *Magda i Mirek Osip-Pokrywka*. — Wyd. 1. — Olszanica : Bosz, 2013. — 309 s.
17. Przewodnik geoturystyczny po szlaku «GEO-KARPATY». Krosno — Borysław — Jaremcze = Геотуристичний путівник по шляху «ГЕО-КАРПАТИ». Кросно — Борислав — Яремче / під ред.: *I. М. Бубняка і А. Т. Солецького*. — Krosno : Ruthenus, 2013. — 143 с.
18. *Strojny A.* Ukraina Zachodnia. Tam szum Prutu, Czeremoszu... : przewodnik / *Aleksander Strojny, Krzysztof Bzowski, Artur Grossman*. — Wyd. 7. — Kraków : Bezdroża, 2014. — 495 s.